

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

725.94

Hely

Idő

'1921'

Személy

Helyszám

Szerző:

Cím: *Bolyongás Budapest elfelejtett műkincsei között*

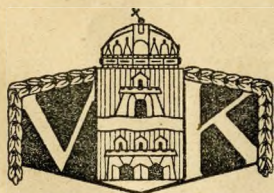
Forrás:

Uj Nemzedék

Bp.
(Hely)

1921. X/30
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Bolyongás Budapest elfelejtett műkincsei között

— Az *Uj Nemzedék* tudósítójától. —

Kézenfogtam a sápadt kislányt, aki volt vagy tiz esztendővel ezelőtt és átmentünk Budára. Jártuk a régi Tabán megkopott mesgyéit, a pittoreszk kis utcákat, ahová tizennyolc évvel korábban bandukol az ember. Buda, a régi jó öreg Buda kivetkőzött régi-magából és megfiatalodott. A földszintes, öreganyósan gubbasztó kis házak helyén nagy, unott bérpaloták épültek és a kacskaringós kis utcák is erőszakolt „új” mezt vettek magukra. *Toldy* Ferenc szülőháza helyén egy vöröstéglás, háromemeletes iskola áll. Benn nem is tudják, hogy itt mozdult első a magyar irodalomtörténet és essay megteremtője. Azt mondják, kinn van a tábla, tessék elolvasni... Így kerestem tovább a régi házakat, a legregibbeket, amelyeknek ma műtörténelmi becsük lenne, ha el nem feledkeztek volna róluk. Egy külön kulturhistóriai könyvtár telne a rokokó, a barokk és a renaissance e sok, elfelejtett kincséből. Apró, földbesúlyedtt házak, ferdén, kőtagosan, mint a részeg ember; leomló faldíszek, művészi ornamentumok elhagyottan, esőverten hullanak a szemébe. Már alig van egy pár épségben. Ezek is talán azért, mert a gazdájuk bennök lakik és ismeri a ház történetét. Másutt azt sem tudják, mikor épült, kié volt a ház. Azt mondják, nagyon régen lehetett, mert már néha nem építenek árkádot, meg járdáig ereszkedő erkélyt... Ez minden. Új lakók költöztek a régi házakba, akik nem ápolják, de nem is ismerik a sok építészeti, szobrászati kincset. Mikor végigjárom a házakat, mindenütt csodálkozó, gyanakvó arc fogad.

— Nagyon, nagyon régi ház, azt mondják; többet mi sem tudunk róla...

A „Fehér kereszt.”

Budán majdnem minden régi háznak negy volt a maga neve. Akkor még sokkal nagyobb jelentősége volt egy-egy épületnek, semhogy egy szürke szán legendő lett volna a jelzésére. „Fehér kereszt”, „Arany kereszt”, „Három korona”, „Vörös sün”, „Fehér galamb”, „Három cseresznye”, meg a különböző németnevi családokról elnevezett házak. A „Fehér Kereszt” a mai Batthyány-téren van. Ez a legismertebb és a legértékesebb mindkőzött. A finommivű rokokónak valami különös, mélyvonalu keveréke. A *Műemlékek Országos Bizottsága* már régen lefestette a csodálatosan szép kis házat, amelyet már különben is régen műemléknek nyilvánítottak.

A kívül egyemeletes kis ház, melven az utast alá súlydtt. Így még groteszkebb, még furcsább a többi ház közt. Két kis erkélye majd a kocsiutig ereszkedik, mintha itt nem kellett volna félni váratlan vendégtől, aki esetleg felbuzdtkodik a könnyű, karsu kis erkélyre. A falban finom kidolgozású vázák, díszek. Lenn egy vaskereskedés, szabóműhely, harisnyakötő, meg egy söntés. A lépcsők alatt hatalmas, szélesszájú kapu, amelyiken kétlovas hntó is könnyen befért valamikor. A nehéz, ereszkedő árkádot alatt, végre az udvarra jutok. Benyitok az első világos ajtón. Egy nagy, füstös teremsterű szobában, talán tizen vannak, férfiak, nők, gyerekek vegyesen. Valami fojtó étel és nyomorszag csap ki a loggiák alá, mikor kinyílik az ajtó. Borzasztó ez a hirtelen kontraszt. Nyomortanya a festői budai házban... Aztán megmagyarázzák, hogy a ház gondnoka is itt lakik, kinn a vaskereskedésben.

Közben bejárom az udvart. Mintha valami patinás lovagvárba tévedtem volna

a csöngő villamosról. Belül már két emeletes a ház. Csupa komoly, merev vonalú zárt folyosó. Mintha az épület külső kecsességét és könnyedségét itt ellensúlyozták volna.

A vaskereskedés a legkedvesebb. Egy fehérhajú, előkelő, öreg hölgy fogad. Ilyenek már csak Budán maradtak. Bemutatkozunk. Ő a ház gondnoka. Mosolyog.

— Oh a ház! — és látni az arcán, hogy milyen büszke erre az ittfeljtett kis emlékre. — Bizony nagyon sokan nézik, festik, vizsgálják. „Fehér kereszt”-nek hívják. Altitólag a legértékesebb építészeti emlék a hétszáz évesekből... Most körülbelül 200 éves.

— Mit tudnak a ház történetéről? Megint mosolyog. Olyan iel illik az a

finom, törekeny fehér asszony ebbe a kis csöngős, árkádos boltha, a loggiák, a földig ereszkedő kis balkonok alá.

— Sokat mesélnek... *Vay* Sándor gróf is itt erről a házról a „*Régi házak és családok*” című könyvében. Maga ez a vaskereskedés itt 105 éves. Száll családláról-családra... *József* császár idejében itt tartották a lovagi tornákat. És az első emeleten, ahol most az Iparos Kör van — tetszett látni? — ott udvari bálakat, ünnepélyeket rendeztek. A két udvarnak is különböző hivatása volt. Az első a tisztí rész, a másodikban a családseg, katonaság lakott... Hát bizony, régen volt.

Ötszáz éves ház a Várban.

Tovább, fel a Várba. Itt minden háznak, minden kis romzak története van. Régi, művészi építéstílusok, finom faldíszek és régi, régi emberek. Az Országház-utca vezet. Itt alig akad száz évnel fiatalabb ház. A 6-os szám homlokzatán, cikornyás keretben az évszám: 1686. Még a törökök építették. Csupa sötét, beárnyékolt vonal, minden ornamens csupa nehéz, keleti muzsika. Belül olyan, mint-

egy őszenyomott gyufásdoboz.

A ház egyetlen intelligens lakójához küldenek. Valami megrokkant mángorló háta mögött vezet fel a csigalépcső az első emeletre. Egy nyugalmazott állami tisztviselő. Persze, erre még nem ismerik a kilincset. Mindenütt kis vasfogantyú, amit meg kell csavarni, hogy kinyíljon az ajtó. Öreg, fogatlan bácsi pipázik a kályha mellett. Alig találok rá a sötét szobában.

— Éppen alattam lakott *Haynau* negyvennyolcban — mérgeskedik az öreg. Ez nagyon bántja. — A pince a legérdekesebb. Egész a Gellérthegyig vezet, de rem lehet bejárni, mert nagyrészt már elöntötte a talajvíz. Ugy mondják, kazamatták voltak odalenn.

Menni akarok. Az öregur tartóztat. Azt mondja, Budán még ráérnek az emberek.

— Mi nem vagyunk olyan sűrű foglalkozásuk, mint a pestiek!...

A legrégebb ház, az Országház-utca 20-as számú. Ötszáz éves. Ez a legtisztább már stílusú építkezés egész Budapesten. Csupa egymásbafutó, elmélyülő hármashullám. Csupa árnyék és csupa sötétség... Olyan, mint a mesekönyvek cukorháza. Meredek bolthajtások, furesza, kusza folyosók lenn is, fenn is. Alig találja meg az ember az ajtót. A mellette levő 18-as ugyancsak régi. 350 éves. Ezt a két házat szintén a *Műemlékek Országos Bizottsága* kezeli. A *Nemzeti Múzeum* is lefestette őket.

Aztán az Iskola-téren. A híres „*Roten Igé*” házikón kőtábla:

„Ez volt I. Lajos király idejében Kont Miklós nádornak, a mai Pálffy gr. család ősapjának egyik háza, kinek unokái, László és Imre azt 1400-ban a esatkaí pálosoknak ajánlékozták. A kapu aljában még

négy ajtófél látható, a régi kornak épen megtartott maradványa."

Ez a legismertebb háza a régi Budának. A „vörös sün“. Itt tartották az első színelőadásokat is német nyelven és innét vitték *Héderváry* Kentot is harminc nemes előtt.

A Szentháromság-téren áll néhai *Kanizsai* Miklós udvari tárnokmester háza, melyet a história szerint: flórenci *Berti Angelótól* 600 arany forinton vett. Mellette, észak felé állott, akkor nyulszigeti dömés szüzek háza, nyugot felé pedig, vagyis szemben a városházzal 1375--1385-ig *Ulvingnak*, budaváros bírájának háza" ... Most a „*Közélelmezési felügyelőség*“ költözött *Kanizsai* Miklós, tárnokmester uram kuriájába.

Még Pesten is akad egy híres régi ház. A *Grabowszkyak* híres barokk-háza a *Piarista*-utcában. Ez a százötvenéves, *Pest legrégebb és legszebb háza!* Még *Mária Terézia* korában készült. Nagy előkelőség kívül is, belül is. A *Grabowszkyak* eredetileg görög kereskedők voltak és a hosszú, elnyult épületet, családi-kuriának és üzleti raktárnak építették. Csupa finom, muzsikás dísz, csupa titokzatosság ez a sárga ház. Az árkádós folyósók, között kis átjárók, mint a régi olasz épületeken. Különös, kósza lépcsők és a ház minden szobájába külön bejárat a folyósóról. Az utcai része ennek is lesülyedt, meghajlott, mint egy görnyedt öregasszony. De a homlokzaton és a szélesvonalu eresz alatt, finom, verejtékes mestermunkái a régi, komoly építőművészetnek, amit itt hagytak a nagy bucsuba, talán figyelmeztetőül...